

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เป้าหมายสำคัญของการผลิตบัณฑิตตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 คือ บัณฑิตเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาให้นักศึกษาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) นักศึกษาจึงต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความต้องการของสังคมตั้งแต่เริ่มเข้ามาในระดับอุดมศึกษา เช่นเดียวกันกับนักศึกษาพยาบาลเป็นหนึ่งในสมาชิกของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา อันเป็นเป้าหมายการผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ของวิชาชีพการพยาบาล และยังเป็นเป้าหมายสำคัญของกำลังคนด้านบริการสุขภาพแก่ประชาชน ตามแผนการพัฒนากาธารณสุขในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีความต้องการพยาบาลวิชาชีพต่อจำนวนประชากรในสัดส่วน 1: 900 (คณะกรรมการอำนวยการ จัดทำแผนพัฒนาการสาธารณสุข, 2539) และจุดมุ่งหมายหลักของนักศึกษาพยาบาลที่เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษาต่างปรารถนาจะสำเร็จการศึกษา ประสบผลสำเร็จทั้งด้านส่วนตัวและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานต่อไป

ก้าวแรกของการเริ่มเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษานักศึกษาพยาบาลจะพบกับการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจากเดิม นับตั้งแต่ระบบการเรียนจากวิธีการสอนที่อาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบมาสู่การเรียนด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีความเป็นอิสระมากขึ้นทำให้นักศึกษาบางคนไม่สามารถจัดการกับการแบ่งเวลา ก่อให้เกิดมีปัญหาในหลายๆด้าน ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพกับอาจารย์ การคบเพื่อนต่างเพศและเพศเดียวกัน การพักอยู่กับเพื่อนร่วมห้องที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน การเข้าร่วมกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย เนื่องจากนักศึกษายังขาดประสบการณ์ทำให้เกิดความคับข้องใจ เกิดความเครียด จากการศึกษาสาเหตุของความเครียดของนิสิตนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 พบว่า นิสิตนักศึกษาพยาบาลมีความเครียดในหลายๆเรื่อง ได้แก่ ไม่เข้าใจบทเรียน อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย เข้ากับเพื่อนไม่ได้ มีปัญหาการประชุมมากหลังเลิกเรียน และการเรียนพยาบาลซ้ำซาก (สุวรรณ อนุสันติ, 2542) สิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษาพยาบาลรู้สึกสับสนกับเป้าหมายของการศึกษา เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับมาตรฐานและค่านิยมในมหาวิทยาลัย (Wunsch, 1994)

ซึ่งสอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2537) กล่าวว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จะมีปัญหาเกี่ยวกับด้านการเรียนมากกว่าชั้นปีอื่นๆ เช่น ไม่เข้าใจระบบการเรียน ไม่รู้จักการอภิปราย เสนอข้อมูล ไม่รู้วิธีเรียน ไม่กล้าแสดงออก มีความเครียดในหลายๆด้าน ก่อปรกับนักศึกษาพยาบาลที่เลือกเข้ามาเรียนในสาขาพยาบาลศาสตร์ ส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงอ่อนโดยเฉลี่ย 2.01-2.50 (ยี่สุน์ นันทวโนทยาน, 2538) อีกทั้งจำนวนผู้ที่สนใจมาสมัครเรียนในสถานศึกษาพยาบาลทั้งของภาครัฐและเอกชนลดลง ทำให้การคัดเลือกนักศึกษาที่มีคุณภาพ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพได้น้อยลง (จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง, 2537) สอดคล้องกับอันดับการเลือกของนักเรียนที่สอบผ่านข้อเขียนสาขาพยาบาลศาสตร์ในอันดับหนึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ส่วนใหญ่อยู่ที่อันดับ 4 (กองบริการการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2538; พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ ,2540 : 34)

จากข้อเท็จจริงนี้บ่งชี้ถึงความไม่เต็มใจและตั้งใจเข้ามาเรียนพยาบาล ดังนั้นเมื่อเข้ามาเรียนพยาบาลในชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นการเรียนทางหมวดวิทยาศาสตร์ และการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานของการเรียนในหมวดวิชาชีพต่อไป ด้วยพื้นฐานจากผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเจตคติต่อวิชาชีพที่ไม่ค่อยดี และพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ยังอยู่ในระดับต่ำ (ปรารค์ทิพย์ อุจะรัตน์ และฉวีวรรณ โพธิ์ศรี, 2540 : 58-59) รวมทั้งปัญหาการปรับตัวต่างๆในมหาวิทยาลัย การเรียนร่วมกับนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพที่มีพื้นฐานการเรียนที่ดีมาก่อนต้องประเมิณผลด้วยกัน พบว่า นักศึกษาพยาบาลจะมีผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีปัญหาการผันสภาพนักศึกษาหรือลาออกกลางคันตามมา

จากรายงานสถิติการลาออกกลางคันของนักศึกษาพยาบาลในหลายๆสถาบันการศึกษา พบว่า นักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ มีอัตราการลาออกกลางคันระหว่างปีการศึกษา 2529-2533 ร้อยละ 15.1, 12.5, 18.5, 23.7, และ 30.2 ตามลำดับ ในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างปีการศึกษา 2533-2536 พบว่า มีอัตราการลาออกกลางคันของนักศึกษาพยาบาล ร้อยละ 1.8 ,2.5, 8.5 ตามลำดับ ทั้งนี้ อัตราการลาออกกลางคันจะสูงมากในกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 1 (กุลยา ตันติผลาชีวะ และคณะ ,2536 :59-66) สอดคล้องกับรายงานจากสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2540) ที่พบว่า ในปีการศึกษา 2538 นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 และ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง มีอัตราการลาออกกลางคันร้อยละ 2.4 และ 7.14 ตามลำดับ และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต (2540) พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2539 มีจำนวนการตออกของนักศึกษาในชั้นปีที่ 1 และ 2 ถึงร้อยละ 20-30 จากผลการวิจัยของกุลยา ตันติผลาชีวะ และคณะ (2536 : 62) พบว่า สาเหตุการออกจากวิทยาลัยกลางคันของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มาจากทัศนคติไม่ดีต่อวิชาชีพ เรียนอ่อน ปัญหาสุขภาพด้านร่างกาย ปัญหาสุขภาพจิต และสาเหตุอื่นๆ

ได้แก่ มีปัญหาครอบครัว ถึงแก่กรรม สอบเข้าศึกษาต่อที่อื่น ๆ ได้ ทักษะไม่ดีต่อสถาบันการศึกษา มีความประพฤติไม่เหมาะสม ทำให้เสื่อมเสียต่อวิชาชีพและสถาบัน และปัญหาการปรับตัว ตามลำดับ จากผลการวิจัยที่สนับสนุนเด่นชัดว่า การฟื้นสภาพของนักศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษาในชั้นปีที่ 1 จึงนับว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่จะเป็นกำลังสมองของชาติในอนาคต และนับเป็นการสูญเสียเปล่าทางการศึกษา

ด้วยกระบวนการจัดการศึกษาเอื้ออำนวยต่อการพัฒนานักศึกษา ในสถาบันการศึกษาจึงจัดระบบการให้คำปรึกษาที่มีทั้งการให้คำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับคณะ และหน่วยให้คำปรึกษาระดับสถาบัน แต่ก็มักพบปัญหาการให้คำปรึกษาอยู่หลายด้าน (สำเนาวิชาศิลป์, 2536; นภาพร อมรชัยเจริญ, 2537; วารินทร์ บินโฮเซ็น, 2540: 9-10 ; นุชลีอุปภัก, 2542) ดังนี้

1. ด้านบุคลากรคือปริมาณของอาจารย์ที่ปรึกษามีไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษายังไม่ให้ความสำคัญต่อการให้ปรึกษาอย่างจริงจัง เพราะถือเป็นงานตามหน้าที่ ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาเนื่องจากภาระงานสอนมากเกินไป ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านให้คำปรึกษาอย่างแท้จริง ขาดข้อมูลเทคนิคและการประเมินผล รวมทั้งไม่ทราบบทบาทหน้าที่จรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. ระบบการให้คำปรึกษายังขาดนโยบาย และผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน ขาดวิธีการทำงานเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจ และขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. ด้านนักศึกษา นักศึกษาไม่ให้ความสำคัญและไม่ค่อยมาพบอาจารย์ที่ปรึกษาจะมาพบในช่วงต้องลงทะเบียนเรียนของแต่ละภาคการศึกษา หรือมาพบอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วแต่อาจารย์ไม่อยู่ เนื่องจากเวลารว่างของทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาไม่ตรงกัน ไม่มีการนัดหมายล่วงหน้า ไม่มีตารางเวลาทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างชัดเจน

นักศึกษาส่วนใหญ่จะมาพบอาจารย์ที่ปรึกษาก็ต่อเมื่อเกิดปัญหาแล้ว ซึ่งบางปัญหาอาจเกินกว่าจะแก้ไข เช่น การฟื้นสภาพ มีปัญหาทางสุขภาพจิต เป็นต้น และนักศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการมาขอคำปรึกษา ส่วนมากจะได้รับคำแนะนำจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ (พรชูลีอาชวอำรุง, 2537 : 96) ซึ่งเป็นรุ่นพี่ เช่น พี่รหัส พี่ในหอพัก โดยไม่มีการจัดระบบอย่างชัดเจนเป็นแต่เพียงธรรมเนียมปฏิบัติในสถาบันการศึกษา สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่พบได้เสมอในระบบการให้คำปรึกษาในปัจจุบัน และยังไม่มียุทธศาสตร์สนับสนุนอื่น ๆ ที่มารองรับปัญหาหรือการแก้ไขอย่างจริงจังและชัดเจน

เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลที่เริ่มเข้ามาในชั้นปีที่ 1 จะพบว่ามีปัญหามากและส่งผลกระทบต่อตามมาในหลายด้าน กอปรกับระบบการให้คำปรึกษาไม่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นระบบที่มีปัญหาดังกล่าวข้างต้น และการช่วยเหลือโดยเพื่อนหรือรุ่นพี่ซึ่งทำอยู่แล้วแต่ไม่เป็นระบบ ดังนั้นถ้านักศึกษาได้รับการดูแล ช่วยเหลือทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยแล้วสามารถ

ก็สามารถประสบผลสำเร็จในการศึกษาต่อไป จึงน่าจะมีแนวทางใหม่ที่ผสมผสานและคำนึงถึงสภาพวัฒนธรรมไทยคือ ระบบกัลยาณมิตร บูรณาการมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา กัลยาณมิตรเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการศึกษา ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2541) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของการศึกษามีอยู่ 2 ประการคือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงจากภายนอก คือ มีกัลยาณมิตร หมายถึง รู้จักหาผู้แนะนำ สั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อน หนังสือ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไปเกื้อกูล ชักจูง กระตุ้นให้เกิดปัญญาด้วยการ ฟัง การสนทนา ปรีक्षा ชักถาม การอ่าน ตลอดจนเลือกสื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ และ องค์ประกอบภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ หมายถึงการใช้ความคิดถูกวิธี มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา หาเหตุผล ให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย การศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องโยงองค์ประกอบภายนอกให้เชื่อมถึงองค์ประกอบภายในเข้าด้วยกัน

กัลยาณมิตร นับเป็นเพื่อนที่ดี ช่วยชี้แนะแนวทาง ชักจูงให้ผู้อื่นดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประสบผลดีและมีความสุข ให้เจริญก้าวหน้า และผู้เป็นกัลยาณมิตรยังเปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง หรือเป็นตัวช่วยให้ผู้อื่นดำเนินไปในทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ถือได้ว่า กัลยาณมิตรนั้นเป็นคนดี จะต้องมียุคสมบัติของบัณฑิตหรือ สัตบุรุษ ที่เรียกว่า สัปบุริสธรรม เป็นธรรมของคนดี มี 7 ประการ คือ รู้จักหลักและรู้จักเหตุ รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล กัลยาณมิตรมี ความเป็นมิตรแท้ หรือ สุทรมิตร มีลักษณะ 4 ประการ คือ มิตรอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีใจรัก การที่บุคคลได้เข้าไปหา ปรีक्षा ไปขอคำแนะนำ ชี้แจง สั่งสอน เข้าร่วมกลุ่มอยู่ใกล้ ตลอดจนศึกษาแบบอย่างจากบัณฑิตหรือคนดี การยอมรับ และมีอิทธิพลต่อกัน เรียกว่าภาวะนี้ว่า กัลยาณมิตรตตา แปลว่า ความมีกัลยาณมิตร การมีกัลยาณมิตรเป็นข้อหนึ่งในคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาที่มีประโยชน์ในการดำรงชีวิต ได้แก่ นาดกรณธรรม 10 (ธรรมที่ทำให้คนพึ่งตนเองได้) การคบมิตรและปฏิบัติถูกต้องต่อกัน(ทิส 6) ธรรมนำชีวิตสู่ ความรุ่งเรือง (ข้อธรรมในจักร) และธรรมแห่งประโยชน์โลกนี้เรียกว่า ทิฏฐิธัมมิกัตตะ (พระธรรมปิฎก : ป.อ. ปยุตโต, .2538; 2541) ทั้งผู้เป็นกัลยาณมิตรยังทำหน้าที่ที่ดีต่อผู้อื่น เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการได้แก่

1. นำรัก สร้างความสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ไต่ถาม
2. นำเคารพ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ อบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้
3. นำเจริญใจ มีความรู้จริง ผู้ฝึกฝนตนเองเสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ภาคภูมิใจ
4. รู้จักพูดให้ได้ผล พูดให้เข้าใจ แนะนำปรึกษาที่ดี
5. อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะฟังคำปรึกษาซักถาม คำตักเตือน และคำวิจารณ์
6. แดงเรื่องล้าลึก ชี้แจงเรื่องต่างๆ ให้เข้าใจได้
7. ไม่ชักนำในอสุภาน คือ ไม่ชักจูงในทางเสื่อมเสีย

ตามหลักพุทธศาสนาให้ความสำคัญของการมีกัลยาณมิตรว่า เป็นการมีตัวอย่างที่ช่วยให้เกิดความมั่นใจว่า สิ่งที่กำลังปฏิบัติและมุ่งหมายนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้จริง บรรลุได้จริง และถ้าทำได้สำเร็จแล้วจะได้รับผลดีจริง และกัลยาณมิตรมีความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ในสิ่งที่ปฏิบัตินั้น ดีกว่า สามารถช่วยชี้แนะแนวทางที่ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดศรัทธา มีกำลังใจ (พระธรรมปิฎก : ป.อ ปยุตโต, 2541) การมีกัลยาณมิตรยังเอื้อต่อการสร้างชุมชนทางวิชาการ ที่มีบรรยากาศวิชาการ มีจุดหมายร่วมกัน คือ ใฝ่รู้ ใฝ่แสวงหาความจริงแล้วใฝ่ทำให้ดีขึ้น คนที่เอื้อต่อกันจึงจะสร้างชุมชนแห่งกัลยาณมิตรขึ้นมา และการจะตั้งชุมชนแห่งการศึกษาค้นคว้าต้องสถาปนาระบบกัลยาณมิตรให้ได้ ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2540) กล่าวไว้ว่า

.....ความมีกัลยาณมิตรและเป็นกัลยาณมิตรนี้เป็นคุณสมบัติที่เราต้องการข้อแรกทีเดียว เราต้องตั้งเป้าหมายว่าทำอะไรจะให้ชุมชนหรือสังคมของเราเป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร คือคนที่อยู่ในชุมชนทางวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยนั้น จะต้องเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน คือ เป็นปัจเจกหรือสิ่งแวดล้อมแก่กันในทางที่เอื้อต่อกันในการศึกษา หรือในการพัฒนาทุกด้าน ครูก็เป็นปัจเจกเอื้อต่อการพัฒนาลูกศิษย์ ครูอาจารย์เองด้วยกัน และลูกศิษย์ต่อลูกศิษย์ก็เป็นปัจเจกเอื้อต่อกัน ผู้บริหารก็เป็นปัจเจกเอื้อต่อการเจริญงอกงามของครูอาจารย์และทุกคนในชุมชน.....

จากแนวคิดของกัลยาณมิตรดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของนักศึกษาที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 17-21 ปี ชอบที่จะอยู่กันเป็นกลุ่มกับเพื่อนต้องการการยอมรับอรรถภาพของกันและกัน มีความผูกพันใกล้ชิด ไม่ชอบอ้างว่างโดดเดี่ยวจากเพื่อน (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541) สอดคล้องกับผลการศึกษาลักษณะกลุ่มเพื่อนของนักศึกษาพยาบาลของอรัทัย ผลเนื่องมา (2532) ที่พบว่า ในกลุ่มเพื่อนของนักศึกษาพยาบาล จะมีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ใกล้เคียงกัน การเข้ากลุ่มเพื่อนเพื่อต้องการมีคนรักและไว้วางใจ ต้องการมีคนเข้าใจและเห็นใจ ได้รู้จักคนและเข้าใจคนมากขึ้น เพิ่มพูนประสบการณ์ เพื่อนยังให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือทางวิชาการ นอกจากนี้ ลักษณะการเรียนของนักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ พบว่า มีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วม และการเรียนแบบร่วมมือ (ลักษมี มีนะนันท์ และรุจิเรศ ธนุรักษ์, 2527; ธนพร ศรีพงษ์, 2537) วิชาชีพการพยาบาลมุ่งเน้นการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาสุขภาพของประชาชน ดังนั้นการจัดระบบกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล จึงสอดคล้องกับลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษาพยาบาลซึ่งมีวิถีชีวิตของการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของวิชาชีพการพยาบาลที่ต้องเอื้ออนุเคราะห์ต่อผู้รับบริการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัย พบว่า แนวคิดระบบพี่เลี้ยง มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดกัลยาณมิตรในหลายประเด็น พอสรุปสาระสำคัญได้ว่า ระบบพี่เลี้ยง (Mentorship) เป็นแนวคิดของผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ อาวุโสกว่า ประสบความสำเร็จในการทำงาน ได้ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก่ผู้ที่อ่อนวัยกว่าให้ทำงานเป็น มีความก้าวหน้าในหน้าที่

การงาน และวิชาชีพ (Wunsch,1994; Caldwell and Carter, 1997) ซึ่งตรงกับกัลยาณมิตรจะต้องเป็นผู้ที่แนะนำ ชักจูง และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี ในด้านความคิด ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งยังต้องมีคุณสมบัติของคนดี คือ สัมปยุตธรรม มีความเป็นเพื่อนที่ดีที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำประโยชน์ต่างๆตามหน้าที่ เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มีกัลยาณมิตร ตามหลักทางพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถฝึกได้ และฝึกได้ประเสริฐสูงสุด เรียกว่า พัฒนาได้ มนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติไม่ตี มีจิตประภัสสร ปรารถนาที่จะตระหนักรู้ตนเองและพอใจในตนเอง ต้องการพัฒนาดนเต็มตามศักยภาพเฉพาะตน คนที่ไม่ดีถ้าไม่ใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เป็นเพราะสิ่งแวดล้อมทางสังคมชักนำไป เช่น การเลี้ยงดู การคบเพื่อน เป็นต้น (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2539) ดังนั้น ควรจะดึงศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลออกมาพัฒนาให้งอกงามเต็มที่ และใช้ให้ได้ผลดีที่สุด (พระธรรมปิฎก:ป.อ. ปยุตโต, 2541)

การที่บุคคลจะใช้ศักยภาพของตนเองอย่างสมบูรณ์ก็คือ ทำให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าในตนเอง(Self-esteem) ซึ่งเป็นพื้นฐานทางสภาวะจิตที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอยู่อย่างปกติสุข พัฒนาบุคคลให้ได้รับความสำเร็จสูงสุดของชีวิต ตามพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow, 1970) บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีลักษณะเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มั่นคงทางจิตใจ มองโลกในแง่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (Stuart and Sundeen, 1995; Cortini and Auerbach, 1996) การเห็นคุณค่าในตนเองยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาที่เห็นคุณค่าในตนเองจะมีความรู้สึกที่ดีต่อเอง เชื่อมมั่นต่อตนเอง เชื่อในความสามารถของตนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา(Golden and Lesh, 1997) จึงเป็นผู้รู้จักตนเอง ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นผลสำเร็จ นับเป็นเป้าหมายสำคัญตามพันธกิจของการพัฒนานักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Creamer, 1989 : 37) นอกจากนี้ การเห็นคุณค่าในตนเองยังเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) และเป็นทักษะหนึ่งในการทำงานของบุคคลให้ประสบผลสำเร็จด้วย (Lawrence, 1995)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่เรียนรู้และสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ของคนนั้น (Palladino,1996) การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีสูงที่สุดในช่วงวัยรุ่น และคงที่ในวัยผู้ใหญ่ (Stuart and Sundeen ,1995) นักศึกษาพยาบาลอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายอย่างสุ่วผู้ใหญ่ตอนต้น สมควรจะได้รับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและกลุ่มเพื่อน ได้รับการยอมรับนับถือและได้รับคำพูดที่ดีจากคนรอบข้าง จะช่วยในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง (Coopersmith, 1981, เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540) ผลการวิจัยของ ฮิกกินส์ (Higgins, 1998: 2559-A) สนับสนุนว่านักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 ใน

มหาวิทยาลัยนอร์ทเท็กซัส (University of North Texas) ได้รับการดูแลในโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentoring program) มีการเห็นคุณค่าในตนเองแบบครอบคลุม (Global self-esteem) มีสมรรถนะ มีบุคลิกภาพที่ดี มีความรักต่อผู้อื่น และการบูรณาการเอกลักษณ์ของตน (Identity integration)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเป็นระบบใหม่ซึ่งบูรณาการมาจากแนวคิดกัลยาณมิตรที่เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการศึกษา ผสมกับแนวคิดทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล อันจะเป็นการเตรียมนักศึกษาพยาบาลที่เข้ามาใหม่ให้ได้รับการดูแล ช่วยเหลือจากนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีประสบการณ์ มีทักษะ และมีวิธีการดำเนินการของผู้เป็นกัลยาณมิตรอย่างเป็นระบบก็จะทำให้นักศึกษาพยาบาลนั้นได้รับการพัฒนาให้เห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งจะช่วยส่งผลทางด้าน การเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล สามารถผลิตบัณฑิตทางการพยาบาลตามพันธกิจของสถาบัน และบัณฑิตพยาบาลที่พึงประสงค์ นับว่าเป็นการเตรียมกำลังคนที่มีคุณภาพในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป นอกจากนี้ผลการพัฒนาในเรื่องนี้ยังเป็นการเผยแพร่แก่นสาระที่สำคัญของพุทธศาสนาที่นำมาใช้ได้กับการอุดมศึกษาไทยให้เป็นที่ประจักษ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. พัฒนาระบบกัลยาณมิตรในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล
 2. ทดลองและศึกษาผลการใช้ระบบกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดย
 - 2.1 เปรียบเทียบความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรและนักศึกษากลุ่มปกติก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.2 เปรียบเทียบความตั้งใจแสดงพฤติกรรมกัลยาณมิตรระหว่างนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรและนักศึกษากลุ่มปกติก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.2 เปรียบเทียบทักษะการฟังระหว่างนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรและนักศึกษากลุ่มปกติก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.4 เปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรและนักศึกษากลุ่มปกติก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.5 เปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.6 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากระบบกัลยาณมิตร เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นโดยบูรณาการจากแนวคิดที่สำคัญทางพุทธศาสนา คือ แนวคิดกัลยาณมิตรและแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ระบบพี่เลี้ยง การให้คำปรึกษา การเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่มีงานวิจัยโดยตรงเกี่ยวกับกัลยาณมิตร แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่กล่าวมา ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบพี่เลี้ยงของเนบราสกา(Nebraska, 1998: 189) และเอ็ดมอนส์(Edmonds, 1998: 2506-A) ได้ศึกษาผลกระทบการจัดโปรแกรมพี่เลี้ยงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอัฟริกัน-อเมริกัน พบว่า โปรแกรมพี่เลี้ยงสามารถกระตุ้นความสำเร็จทางวิชาการได้ คือ นักศึกษาที่มีพี่เลี้ยง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคงอยู่ในสถาบัน (Retention rate) สูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีพี่เลี้ยง และยังสอดคล้องกับการศึกษาระบบพี่เลี้ยงในระดับอุดมศึกษา จากกรณีศึกษาในมหาวิทยาลัยเซ้าท์เทิร์นที่บาตันรูจแห่งมลรัฐหลุยส์เซียนา (Southern University at Baton Rouge, Louisiana) ของโทมัส และไบรอัน(Tomas and Bryant, 1994) พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีอัตราการคงอยู่ในสถาบันเพิ่มขึ้น ลดอัตราภาวะรอพิณิจ (Probation rate) และเพิ่มคะแนนเฉลี่ยสะสม นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้าของโปรแกรมพี่เลี้ยงต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา วิทยาลัยสตรี ในสหรัฐอเมริกา พบว่านักศึกษาในกลุ่มทดลองเห็นคุณค่าในตนเองแบบครอบคลุม(Global self-esteem) มีสมรรถนะ มีบุคลิกภาพที่ดี ให้ความรักแก่ผู้อื่นได้ และการบูรณาการเอกลักษณ์แห่งตน (Higgin, 1997: 2559-A) อีกทั้งนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ที่มีพี่เลี้ยงในการศึกษาภาคปฏิบัติ พบว่า ช่วยลดความเครียด และมีความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก ส่วนนักศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงเองก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน คือ มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ได้พัฒนาตนเอง ได้ทักษะในการช่วยเหลือผู้อื่นและพัฒนากลยุทธ์การเรียนภาคปฏิบัติด้วย (Yates. et al, 1997 : 511-512)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาจากกลุ่มเพื่อน พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ที่ได้รับการช่วยเหลือในกลุ่มเพื่อน มีความรู้สึกการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนรับการช่วยเหลือจากกลุ่มเพื่อนและมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่ม (สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ , 2531) และสอดคล้องกับผลการศึกษา ที่พบว่าปัจจัยหลักของการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นโดยการรับรู้ของอาจารย์ที่ปรึกษาในโรงเรียน นักจิตวิทยาโรงเรียนและเพื่อนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับการให้ความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่ปรึกษา นักจิตวิทยาในโรงเรียน และกลุ่มเพื่อน (Idstein, 1998: 1471-A) ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาล ดังที่ วราภา จันทร์โชติ(2540) ได้ศึกษาการฝึกอบรมการสร้างพลังต่อการพัฒนาเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล

ของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการฝึกอบรมการสร้างพลังมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล การเห็นคุณค่าในตนเอง และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเพิ่มพูนขึ้นก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุม นอกจากนี้ ผลการวิจัยการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ของชนิตา ราธิ(2543) พบว่า นักศึกษาในชั้นปีที่ 3 มีการเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมมากมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาน้อยและกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับกลายณมิตร พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2541) กล่าวว่า กลายณมิตรเป็นปัจจัยให้เกิดความเชื่อถือ แล้วใจรับ นำความคิด นำพฤติกรรม อาจเกิดการเลียนแบบ หรือชักจูงให้รู้จักคิด และข้อตัดสินใจว่าการทำหน้าที่กลายณมิตรสำเร็จคือ ทำให้ผู้เสวนาเกิดความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม และความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม นั่นคือ ผู้เป็นกลายณมิตรนั้นได้แสดงถึงความเป็นกลายณมิตรที่ก่อให้เกิดความเห็นคุณค่าในตนเอง

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยการพัฒนาระบบกลายณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล โดยแบ่งเป็นการเปรียบเทียบ 2 ประเด็นหลักคือ

1. การเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรและนักศึกษากลุ่มปกติ ผู้วิจัยมีสมมติฐานดังนี้

- 1.1 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยความเป็นกลายณมิตรสูงกว่านักศึกษากลุ่มปกติ
- 1.2 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยความเป็นกลายณมิตรหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
- 1.3 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจแสดงพฤติกรรมสูงกว่านักศึกษากลุ่มปกติ
- 1.4 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจแสดงพฤติกรรมกลายณมิตรหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
- 1.5 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการฟังสูงกว่านักศึกษากลุ่มปกติ
- 1.6 นักศึกษาผู้เป็นกลายณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการฟังหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

1.7 นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า นักศึกษากลุ่มปกติ

1.8 นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการ ทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

2. เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยมีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

2.1 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

2.2 นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง

2.3 นักศึกษากลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

2.4 นักศึกษากลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลอง

จากสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สิ่งที่ทดสอบ	เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษา ผู้เป็นกัลยาณมิตรและนักศึกษา กลุ่มปกติก่อน-หลังการทดลอง	เปรียบเทียบระหว่าง นักศึกษากลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุมก่อน-หลังการทดลอง
1. ความเป็นกัลยาณมิตร	/	-
2. ความตั้งใจแสดง พฤติกรรมกัลยาณมิตร	/	-
3. ทักษะการฟัง	/	-
4. การเห็นคุณค่าในตนเอง	/	/
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-	/

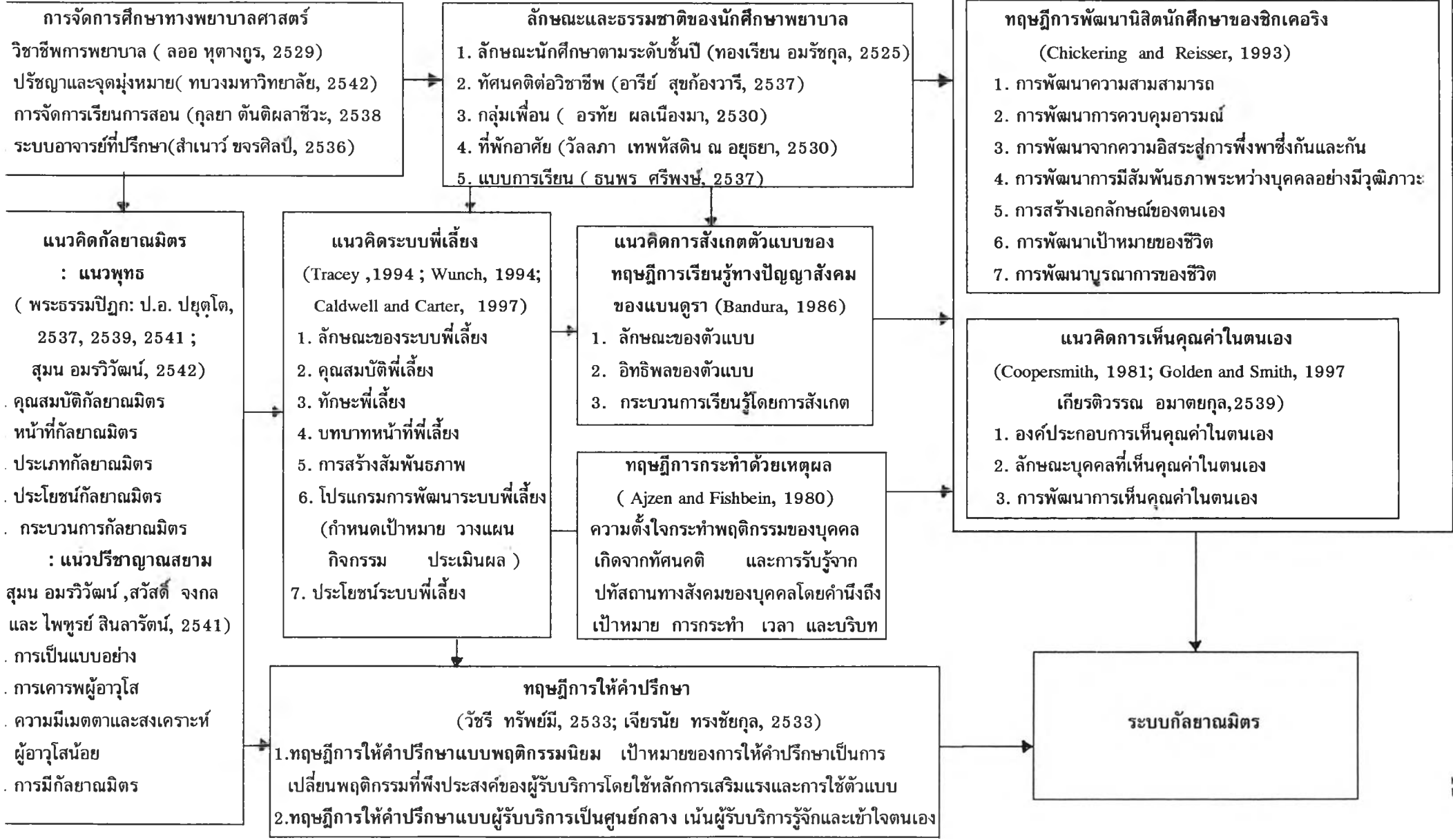
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

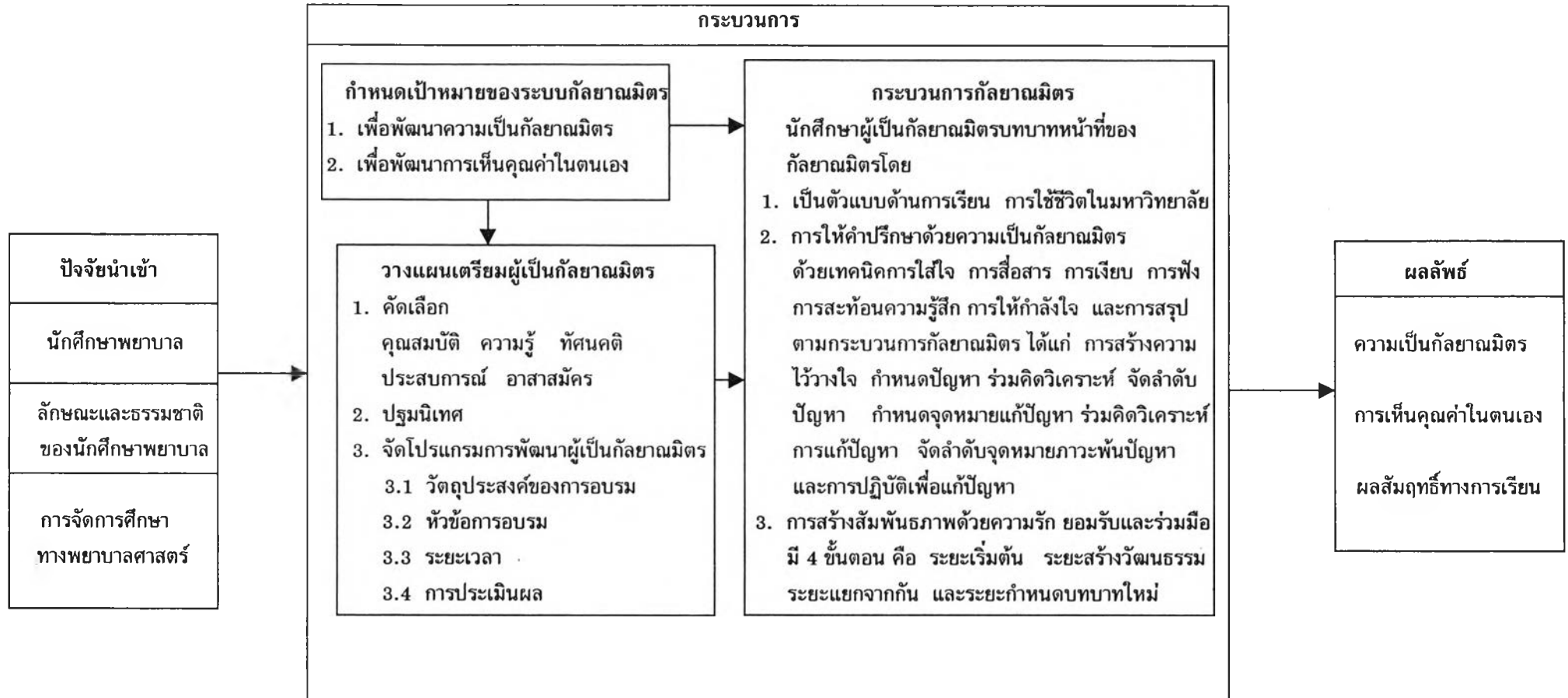
1. ลักษณะและธรรมชาตินักศึกษาพยาบาล (ทองเรียน อมรัชกุล, 2525; อารีย์ สุขก้องวารี, 2537 ; อรทัย ผลเนืองมา, 2530 ; วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530 ; ธนพร ศรีพงษ์, 2537)
2. การจัดการศึกษาทางพยาบาลศาสตร์ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2542)
3. ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเคอริง (Chickering and Reisser, 1993)
4. แนวคิดกัลยาณมิตร (พระธรรมปิฎก :ป.อ. ปยุตฺโต ,2537 ; 2539 ; 2541; สุนน อมรวีวัฒน์ สวัสดิ์ จงกล และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2541; สุนน อมรวีวัฒน์, 2542)
5. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของไอเซนและฟิชไบน์ (Ajzen and Fishbein, 1980)
6. แนวคิดระบบพี่เลี้ยง (Tracey, 1994 ; Wunsch, 1994 ; Caldwell and Carter, 1997)
7. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมของดรัมโบล์ทและทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางของโรเจอร์ (วัชรวิ ทรัพย์มี, 2533; เจียรนัย ทรงชัยกุล, 2533)
8. แนวคิดการสังเกตตัวแบบของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1986)
9. แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Coopersmith, 1981; Golden and Lesh, 1997 เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2539)

ผู้วิจัยนำแนวคิดทั้งหมดมาสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล

ระบบกลยามิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล

กรอบแนวคิดในการวิจัย การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักศึกษาพยาบาล มีสาระสำคัญของกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษาพยาบาล

นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ที่กำลังเรียนอยู่หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และเป็นโสด อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง นักศึกษาพยาบาลจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับบัณฑิตศึกษาในระดับอุดมศึกษาคือ มีความแตกต่างกันตามชั้นปี (ทองเรียน อมรัชกุล, 2525) การตัดสินใจมาเรียนพยาบาลด้วยอิทธิพลของบิดามารดา ความชอบในวิชาชีพพยาบาล การชักชวนจากเพื่อน และสมัครใจมาเรียนเพราะต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และโอกาสในการทำงาน (จารุวรรณ ต.สกุล และฟารีดา อิบราฮิม, 2536) มีทัศนคติต่อวิชาชีพ การพยาบาลในด้านลักษณะวิชาชีพ ด้านสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน ผู้ป่วยและญาติ และด้านองค์กรวิชาชีพ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติต่อวิชาชีพที่ดีกว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีอื่น ๆ (อารีย์ สุขก่องวารี, 2537) แบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล ส่วนใหญ่จะเป็นแบบการเรียนแบบร่วมมือ และแบบมีส่วนร่วม (ลักษมี มีนะนันท์ และรุจิเรศ ธนุรักษ์, 2527; พรทิพย์ บุญรอด, 2534 และธนพร ศรีพงษ์, 2537) นอกจากนี้ สภาพความเป็นอยู่ของศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่จะอยู่หอพักในสถาบันซึ่งเอื้อต่อการเรียนภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย ในเวรเช้าและยามวิกาล การทำกิจกรรมต่างๆในสถาบัน หอพักถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการพัฒนานักศึกษา เป็นที่ที่มหาวิทยาลัยจะให้ทั้งความรู้ การปรับปรุงบุคลิกภาพ และความมีระเบียบ (วัลลภา เทพหัสติน ณ อยุธยา, 2530 ; สำเนาวิ ขจรศิลป์, 2538) ดังนั้น นักศึกษาพยาบาลจึงมีความสมัครสมานสามัคคี ผูกพันใกล้ชิดกันทั้งเพื่อนด้วยกัน รุ่นพี่และรุ่นน้อง

2. การจัดการศึกษาทางการพยาบาลศาสตร์

การจัดการศึกษาทางการพยาบาลศาสตร์เป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีสถาบันการศึกษาพยาบาลอยู่หลายแห่งที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ภายใต้แนวคิดของปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ สอดคล้องกับแผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ เพื่อผลิตบุคลากรทางวิชาชีพการพยาบาล ตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2542 (ทบวงมหาวิทยาลัย , 2542) ลักษณะของวิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางสุขภาพอนามัย การเรียนจึงต้องมีภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนภาคทฤษฎีในทุก ๆ วิชาทางการพยาบาล เพื่อได้ประสบการณ์จริงของวิชาชีพ และเป็นการเตรียมความพร้อมตั้งแต่เป็นนักศึกษา เพราะเป็นการปฏิบัติงานกับมนุษย์ จึงต้องปฏิบัติตามหลักวิชาชีพที่เน้นคุณภาพและคุณธรรมที่มุ่งการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

3. ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเคอริง

ผู้วิจัยนำทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเคอริงมาใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษายุทธศาสตร์

ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเคอริง (Chickering and Reisser, 1993) เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนานักศึกษาระดับอุดมศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา ใน 7 ด้าน คือ

1. การพัฒนาความสามารถ
2. การพัฒนาการควบคุมอารมณ์
3. การพัฒนาจากความอิสระสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน
4. การพัฒนาการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ
5. การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง
6. การพัฒนาเป้าหมายของชีวิต
7. การพัฒนาบูรณาการของชีวิต

4. แนวคิดกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการศึกษา กัลยาณมิตรคือคนดี มีปัญญามีคุณธรรม ทำหน้าที่ ช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน แนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติดี เมื่อบุคคลใดไปหาปรึกษา ขอคำแนะนำ เข้าใกล้ ตลอดจนศึกษาแนวทาง มีการยอมรับต่อกันแล้ว เรียกภาวะนี้ว่า กัลยาณมิตรตदा คือ ความมีกัลยาณมิตร และการมีกัลยาณมิตรนับเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตให้มีประโยชน์ในโลกนี้ การคบมิตรที่ดี ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญานำไปสู่ความรู้เรื่องและเป็นธรรมที่ทำให้คนพึ่งตนเองได้ (พระธรรมปิฎก:ป.อ.ปยุตโต, 2541) ทั้งนี้ผู้ที่ เป็นกัลยาณมิตรต้องมีคุณสมบัติของการเป็นคนดี คือ มีสัปปริสธรรม 7 ประการคือ รู้จักหลักและ รู้จักเหตุ รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล

หน้าที่ของกัลยาณมิตรที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น ก็คือ มีกัลยาณมิตรธรรม (พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต 23/37/57 ; พระธรรมปิฎก : ป.อ. ปยุตโต, 2541) ได้แก่

1. บีโย (นารัก) คือ สร้างความสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้เข้าใกล้ ได้ถาม ปรึกษา
2. ครุ (นาคเรพ) คือ มีความประพฤติสมฐานะ ทำให้อบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้
3. ภาวนียโย (นาคเรพใจ) คือ เป็นผู้ที่มีความรู้จริง นำยกย่อง ควรเอาอย่าง
4. วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) คือ พูดเป็น ชี้แจงให้เข้าใจ แนะนำ เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนักขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ได้
6. คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา (แถลงเรื่องลึกล้ำได้) คือ กล่าวเรื่องที่ลึกซึ้งให้เข้าใจได้
7. โน จัญฐานเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำในอูฐาน) คือ ไม่ชักจูงในทางเสื่อมเสีย

กัลยาณมิตรเป็นมิตรแท้หรือมิตรมีใจดี เรียกว่า สุทรมิตร มีอยู่ 4 ประเภท คือ มิตรอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรที่มีใจรัก ผู้ที่มีกัลยาณมิตรพึงจะปฏิบัติต่อกันในฐานะเสมือนทิศเบื้องซ้ายตามหลักพุทธศาสนาคือ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ซื่อสัตย์จริงใจ เป็นที่พึ่งในยามทุกข์ยาก ป้องกันมิตรเมื่อประมาณ ตลอดจนนับถือวงศ์ตระกูลของมิตร (พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค 11/260/209 ; 11/270/214 ; พระธรรมปิฎก:ป.อ.ปยุตฺโต, 2538) กัลยาณมิตรยังเป็นแบบอย่าง ความเมตตาและสงเคราะห์ผู้อาวุโสน้อยกว่า รวมทั้งการเคารพผู้อาวุโส (สุนน อมรวิวัฒน์, สวัสดิ์ จงกล และไพฑูรย์ ลินลารัตน์, 2541) นอกจากนี้ การมีกัลยาณมิตรยังเอื้อต่อการสร้างชุมชนทางวิชาการโดยคนในมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นกัลยาณมิตรต่อกันในการศึกษาหรือในการพัฒนาทุกด้าน ครูเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาลูกศิษย์ ครูอาจารย์ด้วยกัน และลูกศิษย์ต่อลูกศิษย์ และผู้บริหารเป็นปัจจัยเอื้อต่อการเจริญงอกงามของทุกคนในชุมชน(พระธรรมปิฎก; ป.อ. ปยุตฺโต, 2540) และกระบวนการกัลยาณมิตรเน้นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ ชี้นำบรรเทาทุกข์และชี้สุขเกษมศานต์ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2542) ทั้งนี้การมีกัลยาณมิตรจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง และกัลยาณมิตรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบภายในของการศึกษา คือ โยนิโสมนสิการ เป็นการใช้ความคิดถุวิธีรู้จักคิดจึงจะทำให้เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ ด้วยอาศัยปัจจัยของกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการทั้งสองประการนี้ไปสู่การพัฒนาคนในระบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาหรือสิกขา 3 คือ (1) ศีล เป็นการพัฒนาระเบียบวินัย ความสุจริต กาย วาจาและแรงงานที่เป็นสัมมาอาชีพ ดำรงตนในสังคมที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ (2) สมาธิ เป็นการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี จิตสงบ ผ่องใส เหมาะแก่การใช้ งาน และ(3) ปัญญา เป็นการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาในทางที่เป็นประโยชน์สุขอย่างแท้จริง ดังนั้นการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขานี้จึงครอบคลุมการพัฒนาทางพฤติกรรม พัฒนาการทางจิตและพัฒนากาทางปัญญาตามลำดับ(พระธรรมปิฎก:ป.อ.ปยุตฺโต, 2541) สรุปได้ว่า กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยหนึ่งของหลักการศึกษาที่เกื้อหนุนให้เกิดการฝึกฝนบุคคลด้านความประพฤติ จิต และปัญญาตามหลักไตรสิกขาในแนวทางของพุทธศาสนา

5. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action)

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ของไอเซนและฟิชไบน์ (Ajzen and Fishbein , 1980) มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ในสังคม โดยมีความเชื่อบนพื้นฐานของทฤษฎีว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่ดินมืออยู่อย่างเป็นระบบเพื่อบรรลุถึงการตัดสินใจของตนก่อนการกระทำพฤติกรรมใด ๆ มนุษย์จะพิจารณาถึงผลของการกระทำพฤติกรรมและจะเลือกการกระทำสิ่งที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ตนหรือมีผลเสียน้อยที่สุด โครงสร้างหลักของทฤษฎีประกอบด้วย พฤติกรรมและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับทัศนคติต่อการแสดงพฤติกรรมและอิทธิพลของบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดสนับสนุนให้กระทำพฤติกรรมนั้น

การวัดความตั้งใจเชิงพฤติกรรมโดยกำหนดพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงตรงกับพฤติกรรมที่ต้องการศึกษามากที่สุดและให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านคือ การกระทำ เป้าหมาย บริบท และเวลา จะทำให้มีความหนักแน่นของความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจและพฤติกรรม วิธีวัดความตั้งใจเชิงพฤติกรรมมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา และรูปแบบของพฤติกรรม

6. แนวคิดระบบพี่เลี้ยง

ระบบพี่เลี้ยง (Mentorship) เป็นกระบวนการของสัมพันธภาพในสิ่งแวดล้อมของการทำงานระหว่างผู้ที่มีความก้าวหน้าในงาน เป็นผู้ที่มีอาวุโส มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถ ในองค์กรนั้น ได้ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะ ให้คำปรึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เข้ามาใหม่ได้ เรียนรู้ชีวิตการทำงานให้สามารถอยู่ในองค์กรนั้นต่อไปได้ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง รวมทั้งพัฒนาทางวิชาชีพด้วย (Welch, 1993 ;Tracey, 1994 ;Fensky, 1996 ; Sikula, 1996 ;Caldwell and Carter, 1997) การจัดระบบพี่เลี้ยงที่ดีควรจัดอย่างเป็นทางการ (Formal mentoring) มีการเตรียมพี่เลี้ยง(Mentor) จัดปฐมนิเทศพี่เลี้ยงให้มีทักษะที่ดี เทคนิคการเป็นพี่เลี้ยงที่สมบูรณ์ทางด้านทักษะการฟัง การสร้างสัมพันธภาพ วิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับ เทคนิคการให้แรงเสริม พฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และทักษะการสอนงาน (Coaching skill) (Hamilton and Hamilton, 1992 : 549 ; Fensky, 1996 549 ; Wunsch, 1997)

รูปแบบของพี่เลี้ยงกับผู้ที่ได้รับการดูแล สามารถจัดเป็น 1:1-2 หรือจัดเป็นกลุ่ม(Sinclair, 1995 : 2; วนิตา ชวงษ์, 2540 ; ระบบพี่เลี้ยงที่นำมาใช้ในทางการศึกษาจะพบว่า มีทั้งที่เป็นอาจารย์ (Faculty mentor) และเป็นเพื่อนนักศึกษาที่อยู่ชั้นปีสูงกว่า (Peer mentor) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆทั้งด้านการเรียนและการปรับตัวในสถาบันการศึกษา (Ray and Brewer, 1997 ; Yates et al, 1997: 510)

7. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่นำมาเป็นแนวทางในระบบกัลยาณมิตรคือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมของดรัมโบล์ท (Krumboltz, 1964 อ้างถึงใน วัชร ทรัพย์มี, 2533) โดยมีเป้าหมายการให้คำปรึกษาเพื่อสร้างสภาพการณ์การเรียนรู้ใหม่ เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาในการปรับพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีความคิดที่มีเหตุผล และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นกับผลที่ตามมาได้ กลวิธีที่นำมาใช้คือ การเสริมแรง การเรียนรู้จากตัวแบบ การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก และการจัดความวิตกกังวลอย่างเป็นระบบ และทฤษฎีการให้บริการแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางของ โรเจอร์ส (Rogers, 1964 อ้างถึงใน เจียรนัย ทรงชัยกุล, 2533) เป้าหมายคือช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถค้นพบตนเอง รู้จักตนเอง เข้าใจและยอมรับตนเองตามความเป็นจริง เห็นคุณค่าในตนเอง ตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผล และรับผิดชอบตนเองได้ เทคนิคที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การใส่ใจ การสื่อสาร การเจียบ การสะท้อนความรู้สึก และการทำให้กระจ่าง

8. แนวคิดการสังเกตตัวแบบของทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาทางสังคมของแบนดูรา

แบนดูรา (Bandura, 1986) เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกัน การเรียนรู้มี 2 แบบ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หรือเรียนรู้จากผลกรรม และเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งการเรียนรู้จากการสังเกต มีความสำคัญต่อการกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Modeling) คือ ตัวแบบที่เป็นบุคคล (Live Modeling) ผู้สังเกตได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) เป็นตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ อิทธิพลของตัวแบบต่อผู้สังเกต คือ การสร้างพฤติกรรมใหม่ ส่งเสริมการกระทำ ยับยั้งการกระทำ กระตุ้นการกระทำ และการเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำตามตัวแบบ การเรียนรู้จากการสังเกตโดยผ่านตัวแบบ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) กระบวนการการจดจำ (Retention Process) กระบวนการการกระทำ (Reproductive Process) และ กระบวนการจูงใจ (Motivation Process)

9. แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) เป็นสภาวะทางจิตและเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow ,1970) บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองได้จากการประเมินตนเองตามความรู้สึก และทัศนคติ รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความสามารถและมีสมรรถภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ สื่อออกมาโดยคำพูดและการกระทำ แสดงออกมาให้เห็นความสำคัญ

การยอมรับและเชื่อมั่นในตนเอง ให้ความเคารพตนเองและผู้อื่น จนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งการมีชีวิตอย่างมีเป้าหมาย (Coopersmith, 1984 ; Bandura, 1986 ; Palladino, 1996 ; Walker, 1998; เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2539) องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองคือ องค์ประกอบภายในตนเองและองค์ประกอบภายนอก (Coopersmith, 1981)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาได้ตามประสบการณ์ของบุคคลนั้น ด้วยการใช้คำพูดที่ดีแก่ตนเองและการรับฟังคำพูดที่ดีจากผู้อื่นที่เป็นคนรอบข้าง รวมทั้งได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ได้รับสิ่งสอดคล้องกับค่านิยม ความปรารถนาของตน และการโต้ตอบการถูกลดค่าจากคนอื่น (Coopersmith, 1981; เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540) บุคคลที่พัฒนาจนเห็นคุณค่าในตนเอง จะมีระบบภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณช่วยให้บุคคลเผชิญกับปัญหา และมีพลังในการจัดสิ่งเลวร้ายในชีวิตออกไป มองโลกในแง่ดี จึงใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และมีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จในชีวิต (Stuart and Sundeen, 1995 ; Golden and Lesh, 1997)

จากแนวคิดทฤษฎีข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษาพยาบาลที่มีความเป็นเอกลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีสังคมกลุ่มเพื่อน ส่วนใหญ่นักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีจะอยู่ด้วยกันในหอพักของสถาบัน จึงทำให้นักศึกษาพยาบาลมีความรักผูกพันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง และยังเอื้อต่อการเรียนการสอนที่นักศึกษาพยาบาลต้องมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและฝึกภาคปฏิบัติ เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์คือ ผลิตบุคลากรทางวิชาชีพการพยาบาลเพื่อให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน แนวคิดกัลยาณมิตรเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนที่ดี มีความรู้ มีคุณสมบัติและการทำหน้าที่ตามหลักกัลยาณมิตรธรรมซึ่งช่วยสนับสนุนบุคคลที่เข้าไปหา ปรีกษา ขอคำแนะนำ ความช่วยเหลือให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่กัลยาณมิตรได้ประสบผลสำเร็จมาแล้วถือว่าเป็นตัวแบบที่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบพี่เลี้ยง มีหลักการของการมีบุคคลที่อาวุโส มีความรู้ ประสบการณ์ในด้านการทำงานมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรีกษา ช่วยเหลือแก่บุคคลที่เข้ามาใหม่ในองค์กรได้เรียนรู้วิธีการทำงานและการปรับตัวสามารถอยู่ในองค์กรนั้นต่อไปถือว่าเป็นการพัฒนาบุคคลทั้งความรู้และทัศนคติ และยังสนับสนุนตามแนวคิดการสังเกตตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคล ส่งผลให้เกิดบุคคลที่ได้สังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมตามตัวแบบได้ด้วยกระบวนการใส่ใจ จดจำ กระทำ และการจูงใจ นอกจากนี้ ตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมีเป้าหมายเพื่อสร้างสภาพการณ์เรียนรู้ใหม่ให้ผู้รับคำปรึกษามีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาค้นพบตนเองเข้าใจตนเองและยอมรับตนเองตามความเป็นจริง ซึ่งก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าตนเองซึ่งเป็นความ

ต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, 1970) การเห็นคุณค่าในตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้จากการรับฟังคำพูดที่ดีของตนเองและจากคนรอบข้าง บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะมีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณช่วยให้บุคคลเผชิญปัญหา มีพลังในการดำเนินชีวิตมองโลกในแง่ดี จึงใช้ชีวิตอย่างมีความสุข เช่นเดียวกับทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของซิกเคอริง (Chickering and Reisser, 1993) เน้นการพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สามารถพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตนประสบผลสำเร็จ จากหลักการ แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวจึงบูรณาการมาพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วย 3 ขั้นตอนได้แก่ ปัจจัยนำเข้า คือ นักศึกษาพยาบาล ลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษาพยาบาล การจัดการศึกษาทางพยาบาลศาสตร์ กระบวนการ ครอบคลุม เป้าหมายของระบบ การวางแผนเตรียมผู้เป็นกัลยาณมิตรและกระบวนการกัลยาณมิตร ผลลัพธ์ คือ ความเป็นกัลยาณมิตร การเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 เป็นตัวแบบที่จะให้คำปรึกษาด้วยความเป็นกัลยาณมิตรสู่นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นนักศึกษากลุ่มทดลองการวิจัยนี้จึงทดสอบความเป็นกัลยาณมิตรเฉพาะตัวแบบซึ่งทำหน้าที่นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรเท่านั้นเพื่อจะได้เห็นพัฒนาการของตัวแบบการเป็นกัลยาณมิตรได้ชัดเจน
3. การจัดโปรแกรมพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาลครอบคลุมทฤษฎีและปฏิบัติ โดยทฤษฎีให้ความรู้ความเข้าใจในสาระของกัลยาณมิตร ส่วนการปฏิบัติได้ฝึกปฏิบัติความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งครอบคลุมไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
4. เนื่องจากระบบกัลยาณมิตรเป็นระบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ขณะที่ระบบการให้คำปรึกษาในสถาบันดำเนินไปตามปกติ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะผลที่เกิดขึ้นจากระบบกัลยาณมิตรเท่านั้น
5. ทักษะการฟังของนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรสามารถวัดได้จากแบบวัดทักษะการฟังส่วนการพูด ผู้วิจัยไม่สามารถวัดการพูดได้โดยตรง เนื่องจากจะไปขัดขวางกระบวนการให้คำปรึกษา แต่ประเมินได้จากการตรวจสอบการบันทึกทางเอกสารของนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรและการให้ข้อมูลย้อนกลับจากนักศึกษากลุ่มทดลอง
6. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 และ ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2543 หลักสูตรปริญญาตรี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต จำนวนชั้นปีละ 36 คน รวมทั้งสิ้น 72 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายกับ

นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 เป็นนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรใช้ระบบกัลยาณมิตรกับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 กลุ่มทดลอง ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 กลุ่มปกติไม่ได้ใช้ระบบกัลยาณมิตรกับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 กลุ่มควบคุม

7. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

7.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

7.1.1 การจัดโปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล

7.1.2 การจัดระบบกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล

7.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

7.2.1 ผลการจัดโปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษา

พยาบาล ประกอบด้วย

- 1) ด้านสาระประโยชน์
- 2) ด้านเทคนิค วิธีการอบรม
- 3) ด้านการนำไปใช้
- 4) ด้านการประเมินทั่วไป

7.2.2 ผลการใช้ระบบกัลยาณมิตร ประกอบด้วย

- 1) ความเป็นกัลยาณมิตร
- 2) การเห็นคุณค่าในตนเอง
- 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ การจัดโปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล ใช้เวลาการฝึกอบรม 30 ชั่วโมง และใช้ระบบกัลยาณมิตรกับนักศึกษาพยาบาล เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง โดยทดลองในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2543

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองได้เข้าในระบบกัลยาณมิตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่วนนักศึกษากลุ่มควบคุมใช้ระบบพี่รหัสโดยมีนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 กลุ่มปกติเป็นผู้ดูแล ดังนั้น จากการที่นักศึกษาพยาบาลอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ได้แก่ เรียนวิชาและลงทะเบียนหน่วยกิตจำนวนเท่ากัน การมีปฏิสัมพันธ์กับระบบอาจารย์ที่ปรึกษา และอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสถาบันเดียวกัน ผู้วิจัยถือว่าเป็นการขจัดตัวแปรแทรกซ้อนที่ส่งผลต่อกลุ่มตัวอย่างแล้ว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง คุณลักษณะ การแสดงออกของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นด้วยการปฏิบัติตามหลักของกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ(พระธรรมปิฎก:ป.อ.ปยุตฺโต,2541) ได้แก่

1. ความน่ารัก หมายถึง ความเป็นที่รักและไว้วางใจโดยแสดงออกของการใส่ใจ สนับสนุน เป็นกันเอง มีความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับความสุข ความสำเร็จ และวางเฉยเมื่อบุคคลได้รับผลสมควรแก่ความรับผิดชอบของตน
2. ความน่าเคารพ หมายถึง การแสดงออกถึงความหนักแน่นถือหลักการ ประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ปลอดภัย และเป็นที่ยังได้ทุกยาม
3. ความน่าเจริญใจ หมายถึง การแสดงออกของผู้มีความรู้ความสามารถ ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องเป็นแบบอย่าง
4. การรู้จักพูดให้ได้ผล หมายถึง การใช้ถ้อยคำ ชี้แนะ ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. ความอดทนต่อถ้อยคำ หมายถึง การแสดงออกของความพร้อมจะรับฟังข้อซักถาม คำปรึกษา คำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ ได้โดยไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์
6. ความเป็นผู้สามารถแถลงเรื่องลึกลับได้ หมายถึง การแสดงออกในการชี้แจงเรื่องที่ยุ่งยาก ลึกลับให้เข้าใจได้
7. ความไม่ชักนำในทางเสื่อมเสีย หมายถึง การไม่ชักจูงในสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ไม่สมควร

ความตั้งใจแสดงพฤติกรรมกัลยาณมิตร หมายถึง การตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยการพิจารณาจากสถานการณ์จำลอง ซึ่งความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจะทำนายพฤติกรรม

ทักษะการฟัง หมายถึง ความสามารถในการรับรู้สิ่งที่ผู้พูดได้สื่อสารด้วยการตั้งใจ ไตร่ตรองในข้อเท็จจริง ความรู้สึก สารที่ได้รับโดยไม่ใช้ตนเองมาตัดสิน

ระบบกัลยาณมิตร หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ได้รับการเตรียมให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการแสดงบทบาท หน้าที่ กับนักศึกษาพยาบาลโดยมีกระบวนการ กำหนดเป้าหมาย วางแผนเตรียมผู้เป็นกัลยาณมิตร กิจกรรมและกระบวนการกัลยาณมิตรประกอบด้วย การเป็นตัวแบบ การให้คำปรึกษาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และการสร้างสัมพันธภาพ ภายในระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้

โปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล หมายถึง แผนการที่กำหนดแนวทางการให้ความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมแก่ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ได้รับจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เฉพาะด้าน โปรแกรมประกอบด้วย วัตถุประสงค์ หัวข้อการฝึกอบรม วิธีการอบรม แผนการสอนและกิจกรรม เอกสารประกอบการสอน และการประเมินผล โดยใช้ระยะเวลาหนึ่งก่อนเข้าสู่ระบบกัลยาณมิตร

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง ผู้ที่ลงทะเบียนและกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 3 ตามหลักสูตรปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2543

นักศึกษากลุ่มทดลอง หมายถึง นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตที่ได้รับการดูแลในระบบกัลยาณมิตร

นักศึกษากลุ่มควบคุม หมายถึง นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตที่ไม่ได้รับการดูแลในระบบกัลยาณมิตรแต่ได้รับการดูแลจากนักศึกษากลุ่มปกติ

นักศึกษากลุ่มปกติ หมายถึง นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ทำหน้าที่เช่นเดียวกับพี่รหัสที่ช่วยอยู่ในสถาบันกับนักศึกษากลุ่มควบคุม

นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เข้ารับการฝึกอบรมในโปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาลให้มีความพร้อมต่อการแสดงบทบาท หน้าที่ ในระบบกัลยาณมิตรที่จัดขึ้น

คุณสมบัติของนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ลักษณะประจำตัวของนักศึกษาที่จำเป็นต่อการแสดงบทบาท หน้าที่ในระบบกัลยาณมิตร ได้แก่ อารมณ์ ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ มีความสามารถทางการเรียน ทักษะที่ดีต่อวิชาชีพและมีความเต็มใจเข้าร่วมในระบบกัลยาณมิตร

บทบาทหน้าที่ของนักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร หมายถึง การปฏิบัติ และความรับผิดชอบได้แก่ ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และเป็นตัวแบบที่ดีแก่นักศึกษาพยาบาลโดยใช้ความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น จากการประเมินตนเองว่า มีความสามารถ มีค่า ประสบความสำเร็จ โดยแสดงออกมาทางคำพูดและพฤติกรรม สามารถ วัดได้ด้วยแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาพยาบาลในภาค การศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2543

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์คือ ได้โปรแกรมการพัฒนาผู้เป็นกัลยาณมิตร สำหรับนักศึกษาพยาบาลซึ่งสถาบันอื่น ๆ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนานิสิตนักศึกษา รวมทั้ง ได้ระบบกัลยาณมิตรที่ใช้ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นวิธี ใหม่ในการเตรียมนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากร แนวใหม่ที่สถาบันอุดมศึกษาจะนำไปประยุกต์กับการพัฒนาอาจารย์ใหม่ บุคลากรใหม่ และนิสิต นักศึกษา